

УДК 378.015.311:316.61(045)

DOI 10.18372/2786-5487.1.16675

Фоменко Олена

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри фізичного виховання та спортивного вдосконалення,

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради,

м. Харків, Україна

Маміна Єлізавета

студентка факультету фізичного виховання та мистецтв,

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради,

м. Харків, Україна

СУТНІСТЬ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ В АСПЕКТИ ЇЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

***Анотація.** У статті розглядаються шляхи підвищення ефективності роботи у закладах вищої освіти шляхом підготовки високого рівня майбутніх професійних педагогів в сфері фізичної культури і спорту.*

***Ключові слова:** заклади вищої освіти, особистість, педагоги, професійний розвиток.*

***Annotation.** The article considers ways to increase the efficiency of work in higher education institutions by training a high level of professional future teachers in the field of physical culture and sports.*

***Key words:** institutions of higher education, personality, teachers, professional development.*

Однією з актуальних проблем сучасності є підвищення ефективності роботи закладі освіти в Україні, а саме розвиток професійної освіти у закладах вищої освіти. Це стосується і проблеми створення умов для формування

високого рівня культури здоров'я, ефективність якого безпосередньо залежить від рівня розвитку як особистого так і професійного майбутнього педагога в сфері фізичної культури і спорту.

Особистісний і професійний розвиток майбутнього педагога, формування вершин професіоналізму існував з моменту виникнення педагогічної науки. Зокрема, у роботі вчених є великий арсенал теоретичних та методичних знань, які точно описують усі аспекти даної проблеми. Проаналізувавши вищесказане можна стверджувати, що метою вивчення особливостей процесу розвитку дитини є: її виховання та навчання, використання різних педагогічних підходів та психологічних методів які впливають на психологічний розвиток дитини.

В процесі дослідження було з'ясовано необхідність ґрунтовного аналізу та проведення узагальнення поглядів науковців на особистісній та професійній підготовці майбутніх фахівців фізичної культури. А також з'ясувалося, що нині існують невелика кількість досліджень, які б розв'язали задачі професійного розвитку майбутніх вчителів фізичної культури.

На сьогоднішній день Україна має потребу в майбутніх професійних кадрах, тому є дуже важливим формування здорового способу життя зростаючого покоління, а особливо виховання його особистісного культурного потенціалу.

Встановлено, що з психологічної позиції А. Маркова під розвитком розуміє процес змін у свідомості та поведінці індивіда, що охоплюють якісні перебудови в психічних процесах і їх взаємозв'язках, появу нових мотивів і інтересів які сприяють набуттю нових психічних властивостей. Тобто, можемо констатувати, що розвиток це основний спосіб існування особистості, що не обмежене певними відрізками часу. Він енергично здійснюється на всіх етапах життєвого шляху особистості.

Науковці психологи одностайні у тому, що із зростанням рівня соціальної зрілості зростає її здатність до подальшого особистісного розвитку.

Таким чином, проведений аналіз та зіставлення наведених вище думок фахівців дав нам можливість констатувати певну схожість у представлених визначеннях сутності розвитку.

У найбільш узагальненому баченні можемо стверджувати, що розвиток доцільно розглядати у якості безперервного процесу, що веде до вагомих особистісних змін. У тому випадку, коли розвиток особистості позитивний – зміни будуть позитивні, у випадку, коли йде особистісна деградація очікуються негативні зміни.

Проаналізуємо зміст наукової дефініції – «професійний розвиток». Зокрема, було встановлено, що з етимологічної точки зору «професійний розвиток» має латинське походження (від. *Profiteor* – «оголошую своєю справою»). У широкому сенсі він відображає становлення особистості в її професійній діяльності.

Наукова дефініція «професійний розвиток» належить до міждисциплінарних осознать. Тому варто проаналізувати цю наукову категорію у психолого-педагогічному та акмеологічному контексті. Зокрема, як доводить Є. Клімов, з психологічної точки зору розвиток професіонала відбувається в результаті систематичного вдосконалення, розширення та підкріплення спектра знань; розвитку особистісних якостей, необхідних для засвоєння нових професійних знань, навичок і умінь. Під професійним розвитком особистості Є. Зеєр розглядає розвиток особистості в процесі вибору професії, професійної освіти та підготовки, а також виконання професійної діяльності.

Тобто, у психологічному контексті розвиток це формування професійної спрямованості, компетентності, соціально значущі та професійно важливі якості, готовність до постійного професійного зростання, пошук оптимальних прийомів якісного і творчого виконання діяльності відповідно до індивідуально-психологічних особливостей людини.

Доволі цікаві задачі професійного розвитку особистості представлено в акмеологічних дослідженнях. Професіоналізм особистості досягається в процесі формування професійно важливих здібностей, розвитку особистісно-ділових якостей, збагачення її професійного і морального світу, рефлексивної культури, творчого та інноваційного потенціалу, мотивації досягнень, розкриття творчого потенціалу і наявності сильної і адекватної мотивації.

Акмеологи відзначають, що, навіть досягнувши високого рівня професіоналізму, фахівці не перестають розвиватися та вдосконалюють свій професіоналізм [2].

З педагогічної точки зору, професійний розвиток – це «процес закономірної зміни, що включає кількісні та якісні перетворення в професійній діяльності в контексті життєвого розвитку». Професійний розвиток охоплює професійний вибір, лінію побудови кар'єри, наявність професійних досягнень, задоволеність від процесу та результатів праці, зміну або стабільність робочого місця, професії. Тобто, педагогічну сутність професійного розвитку можна визначити як безперервний процес накопичення і прояву «потенційного» в особистості, що сприяє розширенню і поглибленню її зв'язків із навколишнім світом, суспільством, іншими людьми, самим собою, і забезпечений спадковими, психологічними, соціальними і педагогічними факторами.

Шлях професійного розвитку особистості забезпечується вихованням, навчанням, освітою, самоосвітою, педагогічною підтримкою, супроводом, корекцією, організованою соціалізацією. Професійний розвиток фахівця перебуває у прямій залежності від моральних потреб і цінностей. Тобто, у широкому сенсі наукова дефініція «професійний розвиток» відображає розвиток людини в її професійній ролі.

Професійний розвиток передбачає досягнення спеціальною професійною кар'єри, яка базується на накопиченні позитивних матеріальних і психологічних результатів, що виникають у зв'язку з реалізацією професійної діяльності й досвіду.

Професійний розвиток вчителів є зоною виклику і посиленого науково-практичного інтересу з боку теоретиків та практиків освіти. Зокрема науковець переконана у тому, що «у більш конкретизованих тлумаченнях професійний розвиток вчителя визначається як зростання його професійних досягнень в результаті накопичення практичного досвіду і систематичного перегляду власного викладання».

Професійний розвиток учителя – це активне якісне перетворення вчителем свого внутрішнього світу, яка веде до принципово нового методу професійної життєдіяльності. Професійний розвиток учителя трактується як зростання, становлення, інтеграція і реалізація його особистісних якостей у професійній праці, що приводить до творчої реалізації в професії.

Професійний розвиток педагога у найбільш загальному контексті спрямований на досягнення професіоналізму. Як наголошує О. Дубасенюк, «професіоналізм у педагогічній діяльності проявляється в умінні розв’язувати практичні педагогічні завдання, спираючись на педагогічну теорію» [3]. Акцентовано увагу на тому, що існує значний позитивний вплив професійного розвитку на діяльність учителів і успішність учнів.

Науковець переконана у тому, що для формування здатності вчителя набувати якості, знання і навички, необхідні для успішної діяльності в новому оточенні, кожна країна має розробити власну стратегію з трьома головними напрямками:

- 1) забезпечення відповідного соціального рангу вчителя і матеріальної захищеності;
- 2) удосконалення базової освіти вчителя;
- 3) підтримка постійного навчання вчителя до завершення його професійної кар’єри.

Дослідниця підкреслює, що «професійний розвиток учителів є довготривалим процесом, пов’язаним із удосконаленням їх професійної діяльності та забезпеченням успішності учнів».

Таким чином, у процесі дослідження ми повністю поділяємо позицію науковців у тому, що професійний розвиток вчителів, передбачає багатовимірний динамічний зв’язок між етапами біографічного й ситуативного досвіду, факторами середовища, кар’єрою, життям та освітою упродовж життя.

Зупинимось на аналізі зарубіжних концепцій професійного розвитку педагога. Так, в одному з перших міжнародних досліджень з проблеми професійного розвитку, що було організоване за підтримки Інституту

Планування Освіти ЮНЕСКО, здійснено аналіз та систематизацію професійного розвитку вчителів у світовому педагогічному просторі.

У підсумку було виокремлено такі концептуальні положення:

- вчителі мають виступати суб'єктами енергичного навчання;
- професійний розвиток є довготерміновим процесом, тому що вчитель повинен постійно навчатися;
- найбільш ефективна форма професійного розвитку пов'язана з щоденною діяльністю вчителя в закладі освіти на робочому місці зокрема, навчання в групах, активне дослідження, портфоліо;
- професійний розвиток вчителів є процесом формування культури, а не озброєнням учителів новими вміннями реалізації навчальних програм;
- головна роль професійного розвитку полягає в тому, щоб допомогти вчителям у створенні й реалізації нових педагогічних теорій і практик, а також у піднятті їх компетентності щодо педагогічної діяльності;
- професійний розвиток вчителів здійснюється в процесі співробітництва між учителями, адміністрацією, батьками, іншими членами громади;
- професійний розвиток проходить у різних формах, що потребує оптимального вибору і поєднання різних методів, технологій, які найкраще працюють у конкретній ситуації і в конкретному місці.

Професійний розвиток вчителя, як визначається А. Глеттхорном (A. Glatthorn) як «зростання його професійних досягнень в результаті накопичення практичного досвіду і систематичного перегляду власного викладання». За авторською концепцією професійний розвиток учителів є ширшим поняттям, аніж кар'єрний розвиток. Тобто, професійний розвиток охоплює формальний досвід, який отримується вчителем шляхом наставництва, відвідування професійних семінарів, а також неформальний досвід (читання професійної літератури, перегляд педагогічних передач). У дослідженні А. Харгрівса (A. Hargreaves) наголошено на тому, що професійний розвиток охоплює «моральні цілі у викладанні, політичну обізнаність, гостроту і досвідченість вчителів, відданість і відповідальність за свою працю».

Таким чином, зробили узагальнення стосовно того, що у баченні іноземних науковців професійний розвиток педагога охоплює весь природній навчальний досвід, а також ті усвідомлені й сплановані дії, які принесуть пряму, або опосередковану користь учителю та позначаються на піднятті якості педагогічної діяльності. Можемо сказати, що під час свого професійного розвитку учитель має можливість самостійно оновлювати та суттєво розширювати власні професійні та особистісні знання, вміння та навички [1].

Отже, в процесі дослідження було встановлено, що розвиток базується на соціалізації та охоплює онтогенез особистості, тоді як професійний розвиток це процес вирішення професійно важливих завдань – пізнавальних, комунікативних, моральних, під час якого фахівець опановує необхідний комплекс пов'язаних із його професією ділових і моральних якостей.

В останнє десятиріччя професійний розвиток особистості став розглядатися науковцями як довготерміновий процес систематичного надання можливостей та досвіду зростання і розвитку особистості.

У найбільш загальному контексті професійний розвиток майбутніх педагогів це цілеспрямований процес, який передбачає незворотні зміни особистості в контексті її основних мотиваційних потреб, когнітивних, емоційно-вольових компонентів що дотичні до майбутньої професії.

Професійний розвиток студентів у закладах вищої освіти спрямований на цілеспрямоване оволодіння особистістю різноманітними професійними ролями, він має на меті вдосконалення професійної мотивації, формування професійних знань, умінь та навичок.

Подальша наша увага буде зосереджена на аналізі професійного розвитку майбутніх учителів фізичної культури у контексті формування у них високого рівня культури здоров'я та компетентності у використанні здоров'язберігаючих технологій.

Список використаних джерел

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. – Київ : Либідь. – 1997. – 376 с.

2. Довга Т.Я. Самоменеджмент і егомаркетинг як предиктори професійно-педагогічної успішності / Т. Я. Довга // Збірник наукових праць «Педагогічні науки». – Вип. LXXII. – Т. 2. – Херсон : Херсонський державний університет, 2016. – С. 76–80.

3. Дубасенюк О.А. Професійна підготовка майбутнього вчителя до педагогічної діяльності : [моногр.] / О.А. Дубасенюк, Т.В. Семенюк, О.Є. Антонова. – Житомир: Житомир. Держ. Пед. Ун-т, 2003. – 193 с.

4. Маковецька Н.В. Впровадження інтенсивних технологій як умова професійного розвитку фахівців дошкільних навчальних закладів у сфері освітньо-оздоровлювальної діяльності / Н. В. Маковецька // Збірник наукових праць «Педагогічні науки». – Випуск LXXII. – Том 2. – Херсон : Херсонський державний університет, 2016. – С. 101–105.